17e JAARGANG — No. 15 — 8 JAN. '37

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Ds E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds K. Fernhout, Baarn; Drs D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis—Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Ds J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggekerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Ds C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken—Schreuder, Rotterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Ds A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseeuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Ds R. Schippers, Wanswerd; Ds J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Ds N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Ds C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Ds M. Vreugdenhil, Meliskerke; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 101, Kampen.

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Drukkers-Uitgevers:
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: ƒ2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland ƒ7.50 en voor Ned.-Indië ƒ6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers ƒ0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Uit Dr A. Kuyper's aesthetische Studiën. I. — Uit de Schrift: De Losser gelost. (Luc. 2:22b, 23.) — Kerkelijk Leven: Koningschap en Herderschap. Voorwaarts. I. Calvinistenbond. Om Sions wil. Deputaten voor de geestelijke bearbeiding der verstrooide Gereformeerden in Ned.-Indië. Schipperskinderen. „Sonnevanck" vraagt assistentie. — Even Parkeeren: Nationale bekeering en de bekeering der natie. — Pop. Wet. Schetsen: Obligatie-leeningen. II. — Lit. en Kunst: Een jubileum-bundel. — Uit het Pol. en Soc. Leven: Kerkelijk en onkerkelijk Nederland. III. — Vakwetenschap en Praktijk: Het sterilisatie-vraagstuk. VIII. — Uit de Buitenl. Kerken: De Geref. Kerk in Suid-Afrika. III. — Persschouw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Uit Dr A. Kuyper's aesthetische Studiën.

I.

Wie onder ons zich principiëel rekenschap wil geven van zijn kunst- en schoonheidswaardeering verwaarloost Kuyper's aesthetische beschouwingen niet dan tot zijn groote schade. In hoofdzaak zijn ze te zoeken in een viertal geschriften: Het Calvinisme en de Kunst, een rectorale oratie van 1888, de Stone-lezingen, in 1898 te Princeton gehouden, De gemeene Gratie (in Wetenschap en Kunst) van 1905 en Pro Rege, derde deel, van 1912.

Het is ons doel in kort bestek eenige van Kuyper's hoofdgedachten over deze materie in de herinnering terug te roepen. Gezien den betrekkelijk langen tijdsduur, dien de aangelegen studiën overspannen, zou het wel te verwonderen zijn, zoo Kuyper zichzelf steeds gelijk gebleven was, zoo hernieuwde bestudeering van telkens wisselend gezichtspunt uit hem niet steeds nieuwe aspecten had getoond. Waarschijnlijk zal ons blijken, dat we hier en daar niet kunnen volstaan met het reproduceeren en overnemen van zijn gedachten; dat we voor een keuze worden gesteld; dat Kuyper te volgen zou zijn Kuyper verloochenen.

Daar aan een volledige, gedétailleerde vergelijking der genoemde geschriften, voorzoover ze dan thans in aanmerking komen, in een weekblad niet kan worden gedacht, kiezen we eenige der in ons oog belangrijkste onderwerpen uit ter bespreking. In dit en een volgend artikel kome dan ter sprake wat Kuyper dacht over het vraagstuk van: de Kunst en de gemeene Gratie. De lezer verontschuldige hier en later de soms breede citaten met de wenschelijkheid Kuyper zelf zoo duidelijk mogelijk te doen spreken.

* * *

Reeds in Het Calvinisme en de Kunst[1]) is hij de overtuiging toegedaan, dat alle kunsttalent en kunstzin „niet tot de bijzondere, maar tot de algemeene genade behoort". „Juist toch de Calvinist had steeds een scherp oog voor het feit, dat God God bleef ook over de volken en personen, die Hem niet aanriepen; en dat Hij aan ons gevallen geslacht een heerlijken schat van denkkracht, rechtsbesef en kunsttalent schonk, die veelszins rijker aan de verwerpers dan aan de vereerders van Zijn naam wierd toebedeeld" (15).

In de tweede plaats schrijft hij de volledige vrijmaking der kunst uit de boeien der Kerk in den diepsten grond toe aan Calvijns onderscheiding tusschen een algemeene en een bijzondere genade. „Acht men dat enkel binnen de omtuining der Kerk Gods heerlijkheid gezien wordt, en dat hetgeen onder de volken buiten het kerkelijk erf doorleefd wordt, een schier uitsluitend demonisch karakter draagt, dan natuurlijk moet wel het pogen ontstaan, om heel het leven kerkelijk te maken, en is exorcismus het geboden middel, om iets van het onheilige op het heilig terrein over te brengen. Maar daartegen juist kwam de Calvinist op. Hij weet niets van een exorcisme. Hij acht, dat ook het aardsche leven op zichzelf beteekenis heeft; bekent, dat er vonken van hoogere gratie ook in de heidenwereld gloorden; en belijdt, dat God de Heere na den zondeval, ook buiten de quaestie der zaligheid om, genadegaven aan dit menschelijk geslacht schonk, ten einde een eerbaar „menschelijk leven" mogelijk te maken. „Eeuwige zaligheid" is den Calvinist geen vrucht van een kerkelijk-maken der wereld, maar eenigliik van uitverkiezing; en deze uitverkiezing, die op het eeuwige doelt, en de algemeene genade, die voor dit leven aan ons geslacht verleend is, zijn twee. Dit ging door voor de volken in hun tegenstelling tot Israël, maar ging natuurlijk ook door voor de onderscheiding van kerk- en volksleven in elk Christenland... Beide, Kerk en maatschappij leidden van nu voortaan een eigen leven, hadden zich te ontwikkelen, elk naar eigen aard" (21). In een noot (76) merkt K. hierbij op: „Niet enkel zijn Kerk, heel de wereld moet Hem eere geven. Edoch de wereld, die dit niet kan op de manier der Kerk, ontving de „algemeene genade", om het op haar wijs te doen".

In de Kerk werd deswege alle wereldsch ornament opzij gezet, maar buiten haar muren aan de kunst een nieuwe wereld als arbeidsterrein ontsloten. Zelfs oefende het Calvinisme zijdelings invloed uit op de kunst in stofkeuze en stemming door zijn gezond-realistischen zin, zijn leer der uitverkiezing, zijn democratischen aanleg, zijn huislijken trek, zijn vrijheidsdorst (21—27).

Maar een eigen kunststijl mist het Calvinisme — en dat is zijn eere; juist doordat het „de kunst mondig dorst verklaren en op eigen verantwoordelijkheid de wereld inzond". „Zelfs de poging, die gewaagd is, om in de nieuwe wereld der tonen, die Bach en Händel ontsloten, een specifiek-Protestantsche kunstopenbaring te beluisteren, acht ik dan ook mislukt" (29).

Eén uitzondering kent Kuyper: de kunst der poëzie. In het onnavolgbaar schoon geschreven sluitstuk zijner rede (met de beroemd geworden herwaardeering van Cats) betrapt hij den Calvinistischen dichtstijl op het leven. Vanwaar die uitzonderingspositie der dichtkunst? In tegenstelling met de andere kunsten is zij nationaal en zoo kon het ook niet anders, of de in den boezem der natie worstelende tegenstellingen moesten in haar aan het woord komen" (30).

De gelijkgetitelde Stone-lezing werkt een en ander onder nieuw gezichtspunt uit. Zoo is o.a. het volgend citaat belangrijk: „Religie en kunst hebben elk een eigen levenssfeer, sferen die, aanvankelijk nauwelijks onderscheiden en deswege ineengemengd, bij rijker ontwikkeling vanzelf uiteengaan" (142). De lezer heeft opgemerkt, dat hier niet meer sprake is van Kerk en Kunst als onderscheiden, ja gescheiden sferen, maar van Kunst en Religie. Voorwaar, een ingrijpend verschil!

Wederom wordt de vraag gesteld, of de rekening van het Calvinisme gedebiteerd mag worden met de ontstentenis van een eigen kunststijl.

Thans wordt vastgesteld, dat een alomvattende, alle kunsten stempelende stijl ondenkbaar is bij buitensluiting der Religie. En die komt als inspiratiebron voor den Calvinist niet in aanmerking. Al heeft het Calvinisme zijdelings en feitelijk de ontwikkeling der kunsten bevorderd. Op muzikaal gebied zelfs positief en in directen zin. (138—167). Men kent het onvergetelijke slot der lezing!

Verwante gedachten keeren in De gemeene Gratie terug. Toch zijn verschilpunten te ontdekken. Het huwelijk tusschen kunst en religie wordt even streng als vroeger veroordeeld (46). Niettemin moest „aan den geest van de Christelijke religie de steun geboden worden, dien de schepping van een Christelijke Kunst alleen verschaffen kon. Te betreuren was het slechts, dat deze verjongde Kunst èn te eenzijdig èn te uitsluitend kerkelijk optrad. Te eenzijdig, door de vijandige positie waarin zij zich aanvankelijk stelde tegenover de klassieke kunst der oudheid, èn te kerkelijk, doordien alleen in het centrum van het kerkelijk leven vooralsnog de gegevens aanwezig waren om ware Kunst te doen opbloeien.... Dit nu had tengevolge, dat het denkbeeld van Christelijke Kunst schier voor gelijkluidend gold met kerkelijke kunst... Al heeft dan ook deze kerkelijke kunst ontegenzeggelijk veel schitterends voortgebracht, en kostelijken dienst gedaan, om aan de ideale opvatting van het leven een heiliger richting te geven, toch kan kwalijk beweerd worden, dat haar spoor ons duurzaam den weg kon wijzen. Immers de Kunst leeft bij de gemeene Gratie..." (84). Daarom weigerde de Reformatie dan ook, bij alle waardeering, „in haar de eenig ware en volkomen uiting der Kunst naar Christelijken maatstaf te eeren" (84).

Men hoort het, hier klinkt een andere toon in Kuyper's waardeering der kerkelijke kunst. Ze mag dan al niet de Christelijke kunst vertegenwoordigen, ze heeft haar onloochenbare verdiensten. Desondanks wordt het gemeene-Gratie-standpunt niet verlaten. „Op zichzelf is het volkomen waar, dat de Kunst, na haar vrijmaking, wereldsch geworden is, in dien zin, dat ze alsnu ophield op het heilig erf te verkeeren (hoe weinig streng dit genomen moet worden, blijkt uit wat we zooeven citeerden en uit wat volgt, D.) en zich mengde in 't gewone burgerleven. Haar inspiratie heeft nooit tot de particuliere Genade behoord, maar is altoos uit de gemeene Gratie voortgekomen... Maar hierin ligt volstrekt niet opgesloten, dat de Kunst daarom voortaan haar motieven niet meer aan het heilige zou mogen ontleenen, of geen roeping meer tot verheerlijking van Gods naam zou hebben". (50). Geen kunst van hooger orde „die, sinds ze haar zelfstandig karakter openbaarde, niet ook van het heilige en gewijde haar rijkste motieven heeft ontvangen.... De scheiding tusschen Kerk en Kunst draagt daarom volstrekt niet het karakter van een volkomen scheiding tusschen Kunst en de Religie." (50)

Vooral deze laatste zin verdient, na wat we uit Het Calvinisme en de Kunst citeerden, alle aandacht.

Nu behoudt de Kunst ook tegenover den eeredienst haar roeping, althans wat bouw-, zang- en toonkunst aangaat (77). Doch ook daarbuiten heeft ze op heiligterrein haar bestemming. Immers van tweeërlei geest kan ze instrument zijn, wijl in al haar scheppingen draagster en voertuig van een bezieling, die stuurt en stuwt in een bepaalde richting (77, 79, 81). „Hiermede is niet ontkend, dat er tot op zekere hoogte ook een neutraal terrein van de Kunst denkbaar is, waarop geen geestesrichting uitkomt; maar zelfs dat gaat slechts bij oppervlakkige beschouwing door, en nauwlijks verheft de Kunst zich tot iets hooger terrein, of de uiting van deze of gene geestesrichting is aanstonds onmiskenbaar." (81). Voorbeelden worden ontleend aan de bouwkunst (Pantheon te Rome tegenover Gothischen Dom te Keulen), schilderkunst (Rembrandts diepe ernst tegenover Jan Steens wufte losbandigheid), zang- en toonkunst (Wilhelmus van Nassauen tegenover Marseillaise; Bach tegenover Meijerbeer[2]).

Speciaal het laatste is interessant naast de opmerking in Het Calvinisme en de Kunst over Bach en Händel, bij wie een specifiek-Protestantsche kunstopenbaring te beluisteren niet mogelijk zou zijn. Zeker, van een specifiek-Protestantsche kunst rept ook de plaats uit De gemeene Gratie niet. Maar met groote stelligheid wordt hier toch het bestaan van een kunst uit goddelijke inspiratie gesteld tegenover eene die tot den geest uit de diepte haar oorsprongen herleidt.

1) Ter onderscheiding citeeren we de overeenkomstige lezing uit de *Stone-lectures* als: „Het Calvinisme (en de Kunst)".

2) Elders bij Kuyper de juiste schrijfwijze van dezen naam.

Een kunstuiting der Palingenesie (wedergeboorte) tegenover een ongoddelijke, ja satanische kunst. En dan wel zóó, dat feitelijk heel het hoogere kunstleven door dezen tweeërlei geest wordt gevormd.

Of hiermede het behandelde vraagstuk nader gebracht is tot zijn oplossing en in hoeverre de gemeene-Gratie-constructie deze opvatting verdraagt, mag pas aan de orde komen na bestudeering van het vraagpunt uit Pro Rege.

K. D.

UIT DE SCHRIFT

De Losser gelost.

..... brachten zij Hem te Jeruzalem, opdat zij Hem den Heere voorstelden (gelijk geschreven is in de wet des Heeren: Al wat mannelijk is, dat de moeder opent, zal den Heere heilig genaamd worden).

Lucas 2:22b, 23.

Israël moest — zoo had de HEERE het beschikt — in zijn geheel een priesterlijk Koninkrijk en een heilig volk zijn. Niet slechts een enkeling, neen, alle leden der volksgemeenschap moesten priesterlijk den HEERE zijn gewijd. Het rijkst werd dit hierin afgebeeld, dat aanvankelijk uit elk gezin één, nl. de oudste jongen bijzonder voor den dienst des HEEREN was bestemd, den dienst moest verrichten in het heiligdom. Zooals God in het dooden van de eerstgeborenen in Egypte het gansche volk der Egyptenaren krenkte, zoo vorderde de HEERE, door de eerstgeborenen in Israël bijzonder aan Zijn dienst te verbinden, het gansche volk Israël voor Zich op.

Maar door Israëls zonde kon de aanvankelijke beschikking niet worden gehandhaafd. 't Volk in zijn geheel was te onheilig, te verdorven, om als priesters des HEEREN te kunnen optreden. Toen heeft de HEERE den stam van Levi in de plaats der eerstgeborenen gesteld. Die Levieten waren ook wel zondig, maar zij werden nadrukkelijk door den HEERE tot het priesterambt geroepen, en krachtens die roeping ontvingen ze de ambtelijke bekwaamheid.

Voor 't volk in zijn geheel beteekende dit een voortdurende schande: 't mooie, âl 't volk Gods priester, was daarmee weer iets verder uit den gezichtskring verwijderd; en iedere dienstdoende Leviet was voor den Israëliet een voortdurende herinnering: gij zijt te zondig, te verdorven, om priester Gods te zijn, een ander moet dit zijn in uw plaats.

En aan die vernedering mocht niet achteloos voorbij worden gegaan. God hield de gedachtenis eraan de eeuwen door in stand, doordat iedere eerstgeboren jongen gelost moest worden, vervangen (tegen betaling van een bedrag van 5 sikkels) door een ander, die wel tot den dienst bekwaam was. De ouders en, bij het opgroeien de kinderen, moesten het weten: wij zijn de eer, priester Gods te zijn, onwaardig.

Doch die plaatsvervanging — door haar noodzakelijkheid een schande — was niet enkel vernedering. Ze was ook genade: God wilde plaatsvervangers stellen! En daarmee afwenden het anders ook Israël bedreigende lot der Egyptenaren! Immers, God laat Zijn eisch nooit los. 't Gansche volk moest den HEERE gewijd zijn. Geschiedde dat niet, dan moest de HEERE met Zijn toorn komen, even goed, ja nog meer dan over Egypte, dat voor Zijn eisch niet had willen wijken. Daarom is het rijke genade, dat, als het volk onbekwaam is tot den heiligen dienst, Levi 't priesterambt voor het volk bedienen mag. Daarin strekte de Messias Zich uit naar de bediening van Zijn priesterambt, het ware priesterambt, voor Zijn volk.

En nu is Christus gekomen!

Hij heeft een aanvang gemaakt met Zijn priesterlijke bediening.

En één van de eerste dingen daarbij is, dat Hij den Heere wordt voorgesteld, dat is, dat Hij gelost wordt, dat een ander (de één of andere onbekende priester of Leviet) den dienst voor Hem moet waarnemen.

Hoe vernedert God reeds hier, nu al, het kind Jezus. Hoe wordt het nu reeds met schande overdekt. Want God zegt hier tot Christus: Neen, Gij zijt onbekwaam tot den dienst in Mijn heiligdom. Daartoe zijt Gij te onrein, te zeer met zonden beladen. Die eer, priester Gods te zijn, zijt Gij onwaardig. Dát wil het zeggen, zonde gemaakt te zijn. Voelt Ge het nu?

Dien smaad heeft Jezus Christus gedragen, dat een ander dit moest doen voor Hem!

Is dat niet voor velen de moeilijkheid, te komen tot de erkenning: ik kan het niet, een Ander moet het doen voor mij, alles doen voor mij?

En toch is dat eisch.

Hoe is Christus ons dan in alles (uitgenomen de zonde) gelijk geworden! Ook in het willen van die vernedering, dat een ander het moest doen voor Hem!

Maar dan is daarin ook de verzoening.

Ach, hoe vaak wil ik die vernedering niet, wil ik het zelf in handen nemen; wil ik maar zoo slecht erkennen: Hij heeft het gedaan; hoe dikwijls ben ik onwillig, om in verbrijzeling het uit Zijn hand te aanvaarden.

Gode zij dank, ook daarvoor deed Hij verzoening; Hij aanvaardde het, dat een ander het moest doen voor Hem!

En daarin is Zijn priesterlijke dienst, de ware dienst der verzoening, in dat Zich-op-zij-laten-schuiven.

Want, tot het mindere, den ceremoniëelen dienst, was Hij onbekwaam; tot het meerdere, den dienst der vervulling, was Hij volkomen bekwaam, omdat God hiertoe wèl Hem bijzonder geroepen had. Dat was noodig, want zoo waarachtig is Hij zonde gemaakt, dat Hij, zelfs Hij, slechts krachtens de bijzondere aanstelling in het ambt van Middelaar, den dienst verrichten kon.

En nu danken we God, Die Hem vernederde door Hem te doen lossen van den Israëlietischen dienst, doch Hem eerde, door Hem op te dragen den waren dienst in Gods heiligdom.

In de vervulling van dien dienst is Hij de Eerstgeborene onder vele broederen. Nu mogen als priesters, als ware priesters Gods, achter Hem aan gaan Joden en Egyptenaren en Grieken en Nederlanders; nu kan en mag door Hem weer al Gods volk priester zijn, in volkomen, vrijwillige toewijding aan den HEERE.

's Gr. F. de V.

KERKELIJK LEVEN

Koningschap en Herderschap.

(Bij het Vorstelijk huwelijk.)

We hebben deze week, ook in een kerkelijke gebedsure, onze aandacht gegeven aan wat in Den Haag gebeurd is. Aan den verwarrenden waan, dat God met Nederland een „verbond" heeft opgericht, geven we ons niet over; het onderscheid tusschen het koningschap, gelijk wij dat kennen, èn gelijk het in Israël onder het Oude Verbond voorkwam, is ons derhalve overbekend. Nederland is geen theocratie; Israël was dat wel.

Niettemin, al zijn het koningschap bij ons èn dat onder Israël onderscheiden, antithetisch mogen ze nooit tegenover elkander staan. Het was mede dit besef, dat ons in onze gebedsure heeft beheerscht. Waar het koningschap zich losmaakt van het leven, dat, geboren uit Gods Geest, zich in de kerk van Christus laat kennen, daar houdt de koning op een herder te zijn. En dit besef, dat door de bittere lessen van het wereldtooneel der laatste dagen wel bizonder gescherpt is, heeft aan onzen bidstond deze week zijn ongewonen ernst gegeven.

*

Nu is in Davids leven voor ons in dezen een aangrijpende les gegeven. We willen er iets van zien.

Uit de in den pentateuch verhaalde (en in de profetische boeken en apostolische nader toegelichte) openbaringsgeschiedenis weten we, dat Christus, als het nog niet vleeschgeworden Woord, Abraham, den vader der gelooviгen, en Jacob, den vader van zijn volk, en Mozes, den middelaar van het oude Verbond, slechts door een scherpen strijd tegen hun vleesch bekwaamd heeft tot hûn door Gods souverein behagen bepaalde functie in de kerk.

Nu ontplooide zich later dat leven van het uit deze aartsvaders geboren volk Israël al wijder en breeder; en zoo kwamen er in het straks gevestigd volksleven drie speciale ambtsdragers op: de koning, en de priester, en de profeet.

Welnu, wanneer de grooten, die in den strijd vóórop getreden zijn — Abraham, Jakob, Mozes —, slechts in en door de worsteling des Heeren tegen hen, d.i. tegen hun „vleesch", hun ambtsverrichting konden leeren, dan geldt dit óók van die vele anderen, in wie het ambt zijn specialen dienst gekregen heeft, koning, priester, profeet. Ook zij moeten ondervinden, dat Gods scherpe mes zich zetten zal in hun „vleesch", zal hun „geest" bekwaam zijn tot den dienst der theocratie.

Daar is b.v. de koning, David. Ieder weet, dat bij David het koningschap een nieuwen inzet neemt. Van den troon is Saul vervallen verklaard; Saul blijft in de openbaringsgeschiedenis een afschrikwekkend voorbeeld van de ellende, die het koningschap over het volk brengt, wanneer het zich onttrekken gaat aan de theocratische constitutie, die waarborg der volksvrijheden in Gods verbond met Israël. Na hem werd David geroepen; tegenover Saul staat hij, wat de verkiezing aangaat, in eenzelfde verhouding als Izak tegenover Israël, en als Jacob tegenover Ezau.

Maar óók bij David blijkt straks het theocratische ambtsbesef niet dan met groote moeite, en onder zwaren strijd gered, en tot radikale gehoorzaamheidsdaad te kunnen worden gebracht. David héèft zijn theocratische eer behouden, zeker, maar: als door vuur.

Het hoogtepunt in deze behoudenis van David naar den geest valt dan ook samen met het dieptepunt van Davids schande en vernedering naar het vleesch.

Wanneer toch na de volksteliing, die als uiting van wereldlijken machtswellust en machtsidee en van koninklijke machtsoverschrijding de openlijkste daad van prostitutie der theocratische bruid Gods geweest was, de Heere David door het oordeel van de pest tot inkeer komen laat, dan twist de Heere tegen hem en „zoekt ook hem te dooden", als eertijds Mozes. Geen wonder: David was immers aangesteld als „vriend van den bruidegom" (Joh. 3); zulk een vriend nu, is hij oprecht, zorgt wel voor de bruid, maar ziet en toont ze altijd als de bruid van dien ander, dien hij in trouwe dient. Maar de „sultan" David heeft gedaan, alsof Israël zijn volk, zijn bruid was, en alsof deze bruid, inplaats van de „heerlijkheid des mans" (d.w.z. des HEEREN) te zijn, eigenlijk Davids glorie wezen mocht.

En daarom is de Heere met David gaan twisten.

En zie, die twist van den „ijverigen" God brengt David tot berouw. Hoor hoe hij zelf — niet maar „in de binnenkamer", doch in tegenwoordigheid van officiëele raadslieden — zich vernedert: „Uw hand zij toch tegen mij en tegen mijns vaders huis". De koning geeft het koningschap als 't „zijne" prijs. Hij stelt zijn mandaat in de hand van God, en geeft zich met zijn ambtelijke misslagen over aan het oordeel van de goddelijke censuur. Dewelke medisch is. Gebroken is zijn eigenwilligheid; de eigen dwaasheid wordt erkend als in zichzelf genoegzame reden, om hem, gelijk eens Saul, te doen vergaan onder het oordeel.

„Uw hand zij tegen mij". —

Ja, zóó iets heeft óók Mozes eens gezegd tot God. Het was ná de zonde, met het gouden kalf bedreven. „Delg mij maar uit Uw boek en laat het volk vrij uit gaan". Maar Mozes wist toen, dat die bepaalde zonde, die het volk bedreven had, toch feitelijk zijn zonde niet geweest was. Eigenlijk beteekende zijn voorslag dan ook een poging, om voor Gods gericht ten bate van het volk verzoening te verkrijgen op andere rechtsgronden, dan die God stellen zou. Zonder zich dat te realiseeren, waagde Mozes het, op de termen van Gods oordeel vooruit te loopen. Zijn verknochtheid aan het volk maakt zich, in een moment zelfs van gebeden, los van de allen biddersgeest en alle voorbiddersverstand bindende norm van Gods geopenbaarde Woord, omtrent den weg, waarlangs Jahwe verzoening „vinden" zal. Hoe begrijpelijk en hoe „goed" het ook „bedoeld" mag zijn, het was en blijft van Mozes toch een verkeerd gebaar; deze priesterlijke „voorbidder" fantaseert zich heel éventjes een evangelie naar den mensch.

Maar David staat er ditmaal anders voor dan Mozes. Hij heeft inderdaad de zonde zelf gedaan. Het volk deed — gelijk wij achteraf besluiten — mee, — het zij zoo. Maar David was toch de eerste, die in het kwaad was vóórgegaan. En als nu de koning zelf ten overstaan van de rijksgrooten zich met zijn koningshuis en met zijn koninklijk gezag officiëel in de hand van God gaat stellen, dan neemt hij op datzelfde oogenblik, waarin toch immers de genade weder doorbreekt, dezelfde houding in, als toen hij kiezen moest uit dat drietal oordeelsmogelijkheden: hij wil als koning, en als hoofd eener dynastie, geheel nu vallen in de hand zijns Heeren. En hij wil die schapen vrij zien uitgaan. Daarin is de koning David weer herder geworden; de theocratische wet heeft hem getuchtigd; zonder haar had hij de sultansbegeerlijkheid „niet geweten zonde te zijn".

Geloofd zij God Jahwe: de twist des Heeren tegen David in zijn koningschap is wel zeer krachtig gebleken: hij doet, wat God behaagt. Het scherpe mes van Gods critiek, van Zijn verbondscritiek, heeft den geest van David gedeeld, en is ingegaan tot merg en been van dezen koning-herder. Het koningschap is onder den twist en onder de „wraak" van het verbond gebracht, — gelijk ook bij Saul. Maar ziet gij het verschil niet? Waar Saul in zelfmoord eindigt, daar denkt David niet aan zelfmoord: als hij sterven moet, en van den troon vervallen moet worden verklaard, dán moge het de hand des Heeren zijn, die het gericht over hem voltrekt. Zijn dood zij dan als die van Simson: laatste veldslag ter verlossing van Jahwe's verstrooide schapen.

In dezen twist des Heeren is het messiaansche koningschap behouden voor Gods Israël. Hier is de vader van den Christus weer het type van den Christus zelf. Deze toch zal straks in volkomenheid kúnnen en mógen doen, wat Mozes deed in eigenwilligheid, toen hij die onbeholpen woorden sprak: delg mij maar uit Uw boek. En deze Christus, onze Koning-herder, heeft daarin zijn vader David, en diens koningsdienst vervuld. Waardoor? Door priesterlijke liefde te verbinden aan den koningswil tot heerschappij, zóó gansch volkomen, dat deze onze koning aan God vasthoudt, ook als hem hart en vleesch bezwijken. Want uit zijn herdershart zijn de schapen geen oogenblik geweest, ook toen de hersdershonden Hem als den wolf en als den schapendief, en als den slechtsten huurling Israëls tezamen hebben verscheurd.

Daar staat in onze Statenoververtaling ergens een vertaling van een van de bekende liederen van David in dezen vorm: door uw verootmoedigen hebt gij mij groot gemaakt (2 Sam. 22:36). De vertaling blijkt onjuist te zijn. Maar de gedachte is schriftuurlijk. Het zich ten diepste buigen van den koning voor die „neerbuigende goedheid", waarin zich God Jahwe openbaart, niet als vriendelijk neergebogene naar ons vleesch, maar als nederbuigend, krommend den trotschen stierennek, den sultansnek, daarin is inderdaad Israëls messiaansche koning behouden, en „van God hergeven". Wie is aan onzen God gelijk, die Christus ophaalt uit Davids slijk? En wie aanvaardt zijn stem, als zij ons verkondigt, dat slechts verhoogd wordt die vernederd is, en slechts het koningschap aanvaarden kan wie zich met al het zijne, laat richten onder het oordeel Gods? Wat herder is er, die niet als wolfshond naar het vleesch zich zelf bekend gemaakt en aangeklaagd heeft bij zijn God?

*